

sed sua sponte, et intrinseca vi, quamvis non sine concursu alterius, non requirit infinitam perfectionem.

8. *Soli Deo convenit esse primum liberum, si vox hæc proprie sumatur. — In malis actibus primum determinationis initium est a voluntate, secus in bonis, etiam naturalibus.* — Quapropter non sequitur voluntatem liberam sic operantem esse primum liberum, nisi in hac voce sit magna æquivocatio; nam primum liberum proprie dicitur, quod est per essentiam liberum, vel quod libertatem habet prorsus ab alio independente in neutrum autem horum convenit voluntati creatæ, cum non habeat libertatem nisi participatam a libertate Dei, et ab eadem in suis determinationibus pendentem. Si autem primum liberum dicatur illud agens, a quo in suo genere primo est determinatio libera, sic verum est omnem voluntatem liberam posse in suo genere dici primam radicem suæ determinationis, quia, scilicet, sine illa fieri non potest, nec aliter quam ex intrinseca et libera applicatione ejus; sed hæc est impropiissima acceptio hujus vocis, et ideo illa utendum non est, nec voluntati creatæ attribuenda. An vero hic modus operandi satis sit ut voluntas creata dicatur primum initium suæ determinationis, dicemus in capite ultimo hujus libri. Nam in quibusdam actibus voluntatis, scilicet in malis, possumus simpliciter ita loqui; in bonis autem, præsertim supernaturalibus, non ita, quia, licet in tali determinatione libera voluntas suas partes habeat, tamen primum initium ejus non est ipsa, sed ex Deo, qui eam præparat et adjuvat ut se determinet, ut latius suo loco explicabitur.

*Voluntatis determinatio ad liberum actum ab extrinseco provenire non potest. — Nec ab intellectu. — Nec ab habitu voluntatis. — Nec ab alio actu primo.*

9. Atque ita simul probata est assertio proposita, et expedita objectio in contrarium facta, præter ultimam confirmationem, quod etiam solvetur, addendo novum robur assertioni in hunc modum; nam voluntatem formaliter ac physice determinari, nihil aliud est quam velle; ergo nec potest esse ab extrinseco agente sine ipsa, nec potest esse aliquid prævium ad ipsum velle, quod sit causa efficiens ejus. Antecedens patet, quia determinatio illa voluntatis intrinseca homini, illique inhærens, non est nisi in ipsa voluntate,

eique inhærens; cum non sit in intellectu, ut nunc suppono et infra ostendam; quia intellectus per se solum potest movere voluntatem objective, et quoad specificationem, non autem determinare illam. Neque etiam potest talis determinatio esse in inferioribus potentiis, ut per se constat, et ex D. Thoma 1. 2, q. 9. Si ergo determinatio est aliquid, oportet ut sit in ipsa voluntate, præsertim cum supponamus ex parte objecti et aliarum circumstantiarum, jam esse posita alia prærequisita omnia ad agendum, solumque deesse formalem et intrinsecam determinationem ipsius voluntatis; non ergo potest hæc in alia potentia inesse. Rursus hæc determinatio in ipsa voluntate esse non potest aliquid per modum actus primi. Quia non est habitus; hic enim non determinat voluntatem, sed ipsa potius eo utitur cum vult. Neque voluntas, per se loquendo, indiget alio actu primo, præsertim ad eliciendos actus sibi proportionatos et naturales; quia ex se est sufficienter constituta in actu primo, et non indiget aliquo principio per modum speciei, sicut potentia cognoscitiva. Et licet aliquo principio per modum actus primi indigeret ad aliquos interdum actus supernaturales, ille subderetur libertati ejus quoad usum, nam esset eadem ratio de illo, quæ est de habitu; ergo talis determinatio nihil aliud esse potest, præter actum secundum, qui est velle, vel actio volendi (hæc enim pro eodem nunc usurpamus); neque enim cogitari potest medium inter actum primum et secundum, neque ab Aristotele unquam traditum est. Confirmatur maxime, quia determinatio voluntatis esse debet voluntaria, alioquin non determinaretur voluntas libero et spontaneo modo, sed potius ut quoddam inanime; nihil autem potest esse voluntarium, nisi vel supponat actum volendi, per quem sit voluntarium, vel sit ipsemet actus volendi, qui per sese, et intrinsece voluntarius est; hæc autem determinatio non supponit actum volendi, ut per se constat; ergo, ut voluntaria sit, necesse est ipsam esse actum ipsum volendi.

10. *Voluntatem ideo se determinare quia vult, non efficienter, sed formaliter et intrinsece intelligendum.* — Quo fit ut, loquendo de ipsa intrinseca determinatione voluntaria, non ideo voluntas velit, quia aliunde est determinata, sed potius ideo velit, quia seipsam determinat, ita tamen ut in ea causali nota, indicetur causa formalis, non efficiens. Nam in genere efficientis nihil aliud est voluntatem de-

terminari, quam efficere volitionem vel nolitionem; in genere autem causæ formalis determinata manet, quia manet affecta hac volitione, potius quam alia; et ita in hoc sensu non est repugnantia in illa locutione: Voluntas determinatur quia vult, quamvis non determinetur nisi volendo, quia ibi non importatur causa efficiens, sed formalis. Propriissime autem et sine ulla æquivocatione dicitur voluntas sese determinare, volendo; et velle, sese determinando. Ex quo satisfactum est ultimæ confirmationi objectionis propositæ; satisque probatum reliquimus voluntatem, ob suam indifferentiam, non indigere speciali determinatione extrinsece proveniente; imo ideo illam non postulare, quia indifferens est.

11. *Quo sensu eadem potentia dicatur indifferens et determinata.* — Deinde constat ex dictis, quo sensu verum sit eandem potentiam non posse esse indifferentem et determinatam; est enim hoc verum, si in eodem genere sermo sit, non autem in diversis. Itaque si potentia sit ab intrinseco indifferens active seu ad agendum, ut est voluntas, non potest in sua virtute activa habere determinationem in actu primo; poterit vero formaliter determinari per actum secundum, et quando est determinata in actu secundo, non potest simul esse indifferens quoad eundem statum, licet suam facultatem indifferentem retineat.

## CAPUT IX.

POSITA NECESSITATE HUIUS PHYSICÆ PRÆDETERMINATIONIS, TOLLI NON AGENDI LIBERTATEM, SEU INDIFFERENTIAM QUOAD SPECIFICATIONEM.

1. *Doctrinæ series et connexio.* — Hactenus directe ostendimus nullam afferri posse rationem aut causam ob quam hæc prædeterminatio necessaria sit. Ulterius ergo progrediendum, demonstrandumque est, talem determinationem voluntati humanæ repugnare, seu, quod perinde est, usum libertatis impedire. Continet autem hic usus duas partes: una est, ad omittendam actionem, non ex impotentia, sed ex interna vi voluntatis, habentis simul potestatem proximam exercendi illam; altera est, ad exercendam actionem cum eadem interna facultate suspendendi illam. De hac posteriori parte dicemus sequenti capite. In hoc ergo demonstrandum est, si prædicta determinatio divina est ne-

cessaria ut voluntas velit, nunquam voluntatem omittere actum ex interna potestate et libertate, sed ex impotentia tantum, et consequenter nunquam illi posse culpæ tribui quod non velit; si quidem velle non potest quidquam eorum quæ de facto non vult, nec libere aut moraliter omittit.

2. *Probatur id quod proponitur in titulo hujus capitis.* — Argumentor igitur in hunc modum, quia, si determinatio illa est ad operandum necessaria per modum necessarii influxus primæ causæ, ergo sine illo influxu non potest moveri voluntas, potentia, scilicet, proxima et expedita ad opus; sicut non potest calefacere ignis sine concursu Dei, nec manus potest movere calamum, nisi ipsa a voluntate vel appetitu moveatur. Nam intimius et essentialius dicitur pendere voluntas ab hac motione et determinatione Dei in operatione sua, quam dependeat manus a voluntate; ergo quamdiu Deus non dat hanc determinationem, etiamsi omnia alia necessaria ad volendum adsint, adhuc non est in voluntatis potestate positum velle vel operari. Probatur consequentia, quia neque est in potestate voluntatis velle sine tali determinatione, neque etiam est in potestate ejus habere talem determinationem, ut velit; ergo nunquam ipsum velle est in potestate ejus, nisi prius Deus hujusmodi determinationem tribuat, quod solum est in ejus potestate et arbitrio. Unde ipsi Deo libera esse poterit hominis motio et determinatio, non autem ipsi homini, sicut motio manus libera est voluntatis, non autem manui.

3. *Ad præxim reducitur prædicta doctrina.* — Vis hujus rationis melius percipietur, si in particulari et in practico usu (ut sic dicam) attentius inspiciatur. Constituamus ergo hominem actu considerantem, esse honestum sibi valde utile aliquod opus facere, verbi gratia, litteris vacare, et post hoc judicium adhuc esse indifferentem ad id volendum, aut nolendum; si ergo ille neutram partem velle potest nisi prius a Deo recipiat determinationem illam, interrogo, si ad neutram illarum partium recipiat determinationem, an possit aliquam illarum partium velle; negandum plane id est consequenter; quia supponitur potentiam indifferentem et non prius determinatam non posse aliquid determinate velle. Unde ulterius interrogo an in eo casu sit illi voluntati moraliter tribuendum, quod nihil voluerit. Certe id affirmari non potest; quia determinationem non

habuit sibi omnino necessariam ad aliquid volendum; ergo, eadem ratione, si recipiat determinationem ad nolendum, nullo modo potest ei moraliter attribui, quod eam voluntatem non habuerit; quia neque determinationem habuit ad illam habendam, neque sine illa determinatione talem volitionem habere potuit.

*Aliquorum fuga.*

4. *Rejicitur.* — Non deerit fortasse qui hoc loco respondeat, sine prædicta determinatione posse quidem voluntatem creatam velle, nunquam tamen esse volituram. Sed quoniam hæc responsio sæpius accommodatur, ex professo est impugnanda infra, cap. 12 hujus libri, et latius lib. 3, c. 8. Hic ergo nullo probabilitatis colore accommodari potest, quia præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ est voluntatem, non determinatam ab alio, esse per se insufficientem ad se determinandum; ergo sine ulla determinatione voluntas non solum non volet, sed etiam nec velle poterit. Deinde hæc determinatio dicitur esse necessaria, ut ultimo compleat virtutem agendi causæ proximæ; ergo sine illa non potest agere. Tandem, utcumque sit necessaria, si non habetur nec haberi potest, omnis potestas, quæ voluntati attribuitur, erit mere physica et remota, non autem proxima et moralis, quæ ad usum liberum et culpam necessaria est.

5. *Aliorum eversio.* — *Rejicitur.* — Propter hæc respondere potest aliquis, esse in potestate hominis habere hanc determinationem, et ideo ei ut liberæ causæ attribui carentiam ejus et actus qui ex illa sequeretur. Sed imprimis auctores contrariæ sententiæ non possunt hoc modo respondere; dicunt enim Deum suo arbitrio dare vel negare hanc efficacem motionem quibus vult, et quando vult, absque ulla dependentia ab usu vel consensu libero humanæ voluntatis, ut antecedente vel concomitante, solumque respicere illum ut effectum subsequentem.

6. *Dilemma.* — Deinde non potest quidquam aliud consequenter dici; prosequendo enim exemplum propositum, quid, quæso, faciet ille homo, ut a Deo determinetur ad eam voluntatem vacandi litteris? Nam si in ejus potestate positum est habere determinationem illam, ergo erit positum hoc in ejus voluntate; nam, ut Augustinus alias dixit, nihil magis est in nostra potestate quam quod est in nostra voluntate; præsertim quia oportet hanc

potestatem esse moralem, ut homini imputetur usus vel non usus ejus; potestas autem moralis non est in homine, nisi media voluntate. Quomodo ergo erit in potestate illius hominis habere illam determinationem a Deo, ut litteris vacare velit? Aut enim aliquid potest facere voluntas quo obtineat a Deo illam determinationem, vel nihil agere potest. Si nihil potest facere, ergo non est in potestate ejus habere illam determinationem; quia si esset in ejus potestate, saltem efficere posset volitionem, vel desiderium habendi illam determinationem; quia non sunt aliter res in potestate voluntatis nostræ, nisi quatenus possumus illas velle; et volendo, aut recipere aut efficere. Si autem aliquid potest libere facere voluntas, quo illam determinationem recipiat, interrogo ulterius an ad illud ipsum libere volendum determinationem requirat necne. Si requiritur, vel procedetur in infinitum, vel sistendum erit in aliqua determinatione, quæ omnino ab extrinseco veniat, et non sit in potestate voluntatis, et in illa procedit totus discursus factus; quia tunc nullo modo intelligi potest quomodo operatio, ab illa determinatione procedens, fuerit in potestate libera et morali voluntatis. Si vero non requiritur illa determinatio ad illud primum opus, quod voluntas libere operari potest, evidenter concluditur voluntatem indifferentem, et nondum determinatam ab extrinseco agente, posse se libere determinare ad aliquid volendum. Concluditur etiam illam determinationem non esse per se necessariam ad operandum ex vi subordinationis causæ secundæ ad primam; quia in eo primo actu libero non operatur voluntas sine subordinatione ad causam primam, sed cum tota essentiali dependentia, quam causa secunda ut sic habere potest, et nihilominus operari dicitur sine illa determinatione; ergo illa per se non est necessaria ad influxum essentialem causæ primæ in actionem causæ secundæ, etiam liberæ.

7. *Negativa dispositio, ex parte voluntatis se tenens, ad prædeterminationem naturalis actus confert nihil ad illam habendam.* — Sed hic etiam non deest subterfugium. Aiunt enim non oportere ut voluntas aliquid efficiat ante hanc determinationem ut illam recipiat, sed satis esse ut non efficiat, sed se moveri sinat. Sed hæc fuga, quæ in operibus gratiæ a nonnullis inventa est, et infra lib. 3 ex professo est impugnanda, hic nullum habere potest locum. Nam si consideretur voluntas humana

in exemplo supra posito, prius natura quam hoc vel illud velit, necesse est ut omnino negative se habeat, quia nihil potest ex se incipere; ergo omnino se sinat ad hanc vel illam partem determinare, neque ex se magis ad unam confert quidquam, quam ad aliam. Si vero consideretur ut jam aliquid agens quo resistat alteri parti, et non se sinat ad illam determinari, illud ipsum erit ex alia prædeterminatione Dei. De illa ergo priori determinatione redibit argumentum, quod esse non potuerit in voluntatis potestate, vel habere illam, vel carere; ac ita tandem eodem revolvimur, nimirum, quod carentia primæ determinationis necessariæ ad volendum non sit in potestate nostra, sed in solo Deo arbitrio, et ideo nec libera esse possit, nec nobis imputari.

8. Tandem declaratur et confirmatur hæc ratio, nam hæc determinatio dicitur esse a solo Deo; voluntas autem dicitur solum concurrere passive recipiendo illam. Neque enim eam efficere potest juxta principia contrariæ sententiæ. Quia ante illam voluntas est indeterminata, et, ut sic, operari non potest, et ideo determinari dicitur ut operetur; ergo ad hanc determinationem solum est voluntas in potentia passiva; ergo non est talis determinatio in potestate libera et morali voluntatis, quia (ut supra dixi) potentia passiva non satis est ad liberam potestatem; et est per se evidens, nam, quod manus possit determinari ad motum in hanc vel illam partem, non ponit in ipsa liberam potestatem aliquam, sed illa esse poterit in motore; illa ergo determinatio per se et immediate non est in libera potestate voluntatis. Neque etiam dici potest esse in potestate ejus mediate, id est, media aliqua dispositione, quam si adhibeat, recipiet illam determinationem; sicut receptio primæ gratiæ habitualis dici potest esse in libera potestate nostra, media dispositione libera quæ in nostra est potestate cum divino auxilio; non potest (inquam) hoc dici, tum propter discursum factum, quia de illamet dispositione inquiremus quomodo determinatio ad illam sit in potestate nostra: tum etiam quia, ex eodem discursu, impossibile est requiri in causa secunda dispositionem efficiendam ab illa, ad recipiendum primum et essentialem influxum primæ causæ, cum nihil possit ipsa sine hoc influxu operari; tum denique quia ridiculum est, ad omnem naturalem concursum primæ causæ, et ad actus omnes volendi, etiam circa res minimas,

ad ambulandum, scilicet, loquendum, etc., dispositionem ex parte hominis requirere, præter ipsammet cooperationem liberam, quæ non est dispositio ad concursum, sed potius actio elicitæ cum ipso concursu.

9. *Ex dictis omnibus illatio.* — Relinquitur ergo, si determinatio hæc necessaria est, illam non posse esse in libera et morali potestate nostra, sed in sola libera Dei voluntate. Ex quo ulterius fit, quodcumque illa caremus, etiam operationem illam, quæ a tali determinatione essentialiter pendet, non esse in nostra libera potestate; quia si deest nobis essentielle principium operationis, et illud habere non possumus, neque operationem ipsam habere possumus. Quodcumque autem voluntas non vult, etiam positis aliis requisitis, caret ista determinatione, et non est in potestate ejus habere illam; ergo non potest illi moraliter tribui quod non velit; nunquam ergo carentia actus volendi est nobis libera, nec moraliter potest nobis attribui; quia semper oritur ex carentia determinationis, quæ non est in nostra potestate; et, ob ejus defectum, etiam actus oppositus non est in nostra potestate.

10. *Quid requirant Sancti ut ommissio talis actus nobis vertatur vitio.* — Denique totus hic discursus fundari potest in quadam communi Sanctorum doctrina, qui, Pelagio interroganti quomodo simus liberi ad opera supernaturalia præstanda, si ad illa est gratia Dei necessaria, et nobis non datur, vel quomodo nobis imputetur horum operum ommissio, respondent, quia in potestate nostra est habere hanc gratiam, quam Deus nemini denegat; quam doctrinam inferius, hoc libro, cap. 12, et latius libro 3, expendemus. Supponunt ergo Patres non posse nos libere omittere, nisi vel habeamus omne id quod ad operandum necessarium est, vel saltem illud habere in nostra sit potestate. Cum ergo illa determinatio nec nobis detur, nec sit in potestate nostra, ut ostendi, si illa est ad operandum necessaria, aperte concludi videtur omissionem operis nobis non esse liberam, nec posse nobis imputari, quod in fide errorem esse manifestum est.